

SKÖTSELPLAN FÖR

Yrafdelats naturreservat

Arjeplogs kommun

Fastställd den: 2005-10-05

LÄNSSTYRELSEN
I NORRBOTTENS LÄN

www.bd.lst.se

SKÖTSELPLAN för Naturreseptatet YRAFDELTA
Fastställd den: 2005-10-05

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	ALLMÄNT OM PLANEN.....	2
2	SYFTE	2
3	UPPGIFTER OM RESERVATET	2
4	RESERVATSBESKRIVNING	3
5	SKÖTSELOMRÅDEN.....	5
5.1	NATUR & KULTUR	5
5.1.1	Bevarandemål	6
5.1.2	Utvecklingsmöjligheter.....	6
5.2	INFORMATION.....	6
5.2.1	Kvalitetsmål.....	6
5.3	LEDER	7
5.4	ANLÄGGNINGAR	7
5.4.1	Kvalitetsmål.....	7
6	UPPFÖLJNING OCH DOKUMENTATION	7
7	SAMMANFATTNING AV LÖPANDE SKÖTSELÅTGÄRDER.....	8
8	LITTERATUR.....	9

Bilagor

1. Översiktskarta
2. Lokalnamn Yrafdelat
3. Delområden för skötselområde natur
4. Informationsskyltar, anläggningar och leder

1 ALLMÄNT OM PLANEN

Denna skötselplan anger riktlinjerna och målen för skötseln av Yrafdeltats naturreservat. Vid skötseln skall förutom reservatsföreskrifterna andra aktuella regelverk och riktlinjer beaktas.

Denna skötselplan ersätter enligt beslutet tidigare antagna skötselplaner, vård- och förvaltningsanvisningar.

Yrafdeltats naturreservat ingår även i det europeiska nätverket för bevarande av biologisk mångfald, Natura 2000, vilket innebär ett nationellt ansvar att upprätthålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som finns inrapporterade inom området. Inga åtgärder som kan komma i konflikt med bevarandemålen för Natura 2000 får företas i området.

Yrafdeltat naturreservat tillhör skötselkategori A enligt länsstyrelsens egen klassificering som omfattar tre kategorier (A, B, C), vilket innebär att reservatet är ett mycket skötselintensivt reservat med omfattande årlig naturvårdande skötsel. Reservatet är även av stort intresse för friluftslivet.

Denna plan skall ses över om 10 år och om det då anses nödvändigt skall planen revideras.

2 SYFTE

Syftet med reservatet är dels att vidmakthålla ett öppet jordbrukslandskap inom det natursköna Yrafdeltat, dels att tillskapa ett rekreationsområde företrädesvis inom de som vildmark präglade urskogsområden, vilka är belägna utanför själva deltalandet samt vid Laisälvens stränder uppströms deltat. Karaktären av orörd fjällskog skall i väsentlig omfattning bibehållas.

Genom aktiva åtgärder från de allmännas sida skall landskaps- och friluftskvalitet förbättras och göras lättåtkomligt, attraktivt och ur landskapsbildssynpunkt tilltalande. I väsentlig omfattning avses den praktiska vården av området komma att medföra ett direkt stöd och en stimulans för såväl jordbruksnäringen som turistnäringen inom Adolfström.

3 UPPGIFTER OM RESERVATET

Reservatets namn:	Yrafdeltats naturreservat
Kommun:	Arjeplog
Lägesbeskrivning:	ca 4 km uppströms Laisälven från Adolfström
Fastigheter:	Arjeplog Adolfström 1:5, 1:8, 1:9 Arjeplogs kronoöverloppsmark 29:1

2005-10-05

511-24103-03
NR 1 045

Markägare:	Enskilda. Statens Fastighetsverk äger Arjeplogs kronoöverloppsmark 29:1.
Förvaltare:	Länstyrelsen i Norrbottens län
Areal:	ca 690 ha (enligt beslut)
Natura 2000:	Yraft SE0820294 Tjälmejaure SE0820708
Naturtyper:	<i>Naturtyper enligt vegetationskartan</i> Barrskog (6 ha) Slättermark (8 ha) Lövskog (380 ha) Myr (60 ha) Övrigt (50 ha) Vatten (209 ha) <i>Natura 2000</i> Naturliga större vattendrag av fennoskandisk typ (3210) Nordliga boreala alluviala ängar (6450) Öppna svagt välvda mossar, fattiga och intermediära kärr och gungflyn (7140) Subarktiska videbuskar (4080) Nordisk fjällbjörksskog (9040) Västlig taiga (9010)
Samebyar:	Svaipa, Semisjaur-Narg

4 RESERVATSBESKRIVNING

Yrafdeltat ligger i östra randen av den kaledoniska fjällkedjan. Sluttningarna i reservatet domineras av mer eller mindre storblockig morän, som i de nedre delarna är småkuperad och omväxlar med torvmarker.

Deltat är till största delen uppbyggt av sandiga sediment och det nybildas respektive borteroaderas landområden kontinuerligt. Vid deltats översta delar (Bäverholmen), där det grövsta materialet avlagrats, finns revlar med grus och sten. Yrafdeltat har en väl utbildad front och vid Tuvänggrunne har en krumudde bildats. På deltat förekommer karakteristiska älvvallar (levéer), och längs stränderna finns olika typer av laguner (avor). Karta med lokalnamn på alla områden i deltat finns i bilaga 2.

Bebyggelsen vid Adolfström etablerades i samband med att driften av gruvan vid Nasafjäll återupptogs. Att hyttan etablerades vid Adolfström beror troligtvis på tillgången på skog och de produktiva ängsmarkerna på Yrafdeltat. De första personerna bosatte sig 1772 i det som skulle komma att kallas Adolfström.

2005-10-05

511-24103-03
NR 1 045

Yrafdeltat utnyttjades som ängsmark fullt ut ända fram till 1950-talet. Både deltat och våtmarkerna kring slogs med lie, kompletterat med lövtäkt. På 1940-talet började hästdragna slätterbalkar användas, vilka senare ersattes med traktorburna sådana.

I början av 1950-talet genomfördes produktionshöjande åtgärder i form av plöjning, insådd av vallfrö och gödsling på högre liggande delar. Produktionsökningen på dessa arealer, kombinerat med ett minskande djurantal under 1950-talet, bidrog till att det areella behovet av vinterfoder från ängarna minskade och att allt större arealer kom att förbli oskörade år efter år. Det var marker som producerade mindre eller var svåra att skörda som övergavs först, framförallt de fuktigaste sänkorna mellan älvvallarna. Lövtäkten upphörde under denna period. Senare har även skörden av de strandnära våtmarkerna upphört. Bete med får har skett under 1980-1990-talen på södra sidan om Sörån och på Bruksholmen (pers. komm. Walter Thorfve).

Vid Bäverholmen har djuren fram till 1976 betat på skogen och inägomarkerna var då instängslade med trögärdesgård. Djurhållningen via gården Bäverholmen upphörde 1976, men själva holmen betades fram till 1997 med får. Viss slätter av markerna har genomförts kontinuerligt och höet har använts till foder åt älgar (pers. komm. Arnold Sundqvist).

Som en följd av att omfattningen på ängsbruket minskat sedan 1950-talet, lövtäkten upphört och myrslåttern i princip hade upphört på 1930-talet så har igenväxningsvegetation i form av videbuskar, björksly och björkar etablerat sig. Markstrukturen är inom vissa delar tuvig eller mycket tuvig på grund av flera års utebliven slätter och/eller selektivt bete av får.

Delar av de marker som kultiverades under 1950-talet på Yrafdeltat skördas idag med traktor och slätterbalk. Miljöstöd utgår för slätter av 11,42 ha (2005). Höet torkas på marken och lagras sedan i befintliga lador. Markbearbetning, insådd och gödsling förekommer inte.

Yrafdeltat ingår i "Konvention om våtmarker av internationell betydelse, i synnerhet som livsmiljö för våtmarksfåglar" (CW). Yrafdeltat ingår i området Tjälmejaure-Laisdalen. Samtliga CW-områden är riksobjekt för naturvården. Detta innebär att de ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön.

Några av de fågelarter som iakttagits i reservatet är tofsvipa, storspov, grönbena, rödbena, gluttsnäppa, brushane, smalnäbbad simsnäppa, kricka, bläsand, bergand, alfågel, knipa, storskrake, smålom, storlom, svärta, sjöorre och jorduggla samt sånglärka, gulärta, hussvala och i videsnåren sävsångare, blåhake, lövsångare och rödvingetrast.

Området är välbesökt av det rörliga friluftslivet. Fiske och fotvandring är populära aktiviteter. Yrafdeltat blev förklarad som naturreservat år 1974.

5 SKÖTSELOMRÅDEN

Reservatet har indelats i fyra skötselområden; natur & kultur, information, leder och anläggningar. Reservatets avgränsning finns markerad på karta i bilaga 1. I bilaga 3 visar delområden för skötselområdet natur. Bilaga 4 anger var informationsskyltar, anläggningar och leder finns placerade.

5.1 NATUR & KULTUR

Skötselområdet Natur & kultur har indelats i två delområden. Delområdena finns markerade på karta i bilaga 3.

Delområde 1

Delområdet omfattar markerna i anslutning till deltat. Området översvämmas mer eller mindre årligen. Inom området finns ängsmarker, starrängar, viden och enstaka fjällbjörkar samt tidvis under vatten liggande sand- och grusbankar. Ett karaktäristiskt kulturelement är det stora antalet lador som finns inom området (ca 70 stycken). Under mitten av 1990-talet rustades 54 lador. Ladorna har tidigare använts och används fortfarande till höförvaring. Ladlandskap av den här typen ovan odlingsgränsen betraktas som en ovanlig företeelse. Någon dokumentation av ladorna, deras placering och skick finns inte. För att underlätta skötseln av ladorna bör en sådan inventering och dokumentation utföras.

Ängsmarker markerade med A på karta (bilaga 3) är välhävdade slätterängar och målsättningen är att de även fortsättningsvis skall hållas hävdade i minst samma omfattning som i dagsläget. Förutom de ängar som ännu brukas finns områden som hävdats fram till slutet på 50-talet. Trots att det var länge sedan dessa ängar slagits så har de inte vuxit igen nämnvärt, de har dock blivit rejält tuviga. I första hand skall de marker som slås årligen i dagsläget fortsätta att skötas. Inga hinder finns dock för att utöka den årligen hävdade arealen.

Röjning av sly och vide skall ske utmed alla kanter till de hävdade ängsmarkerna (A). Röjning skall även ske på de områden som uppenbarligen hävdats tidigare, detta gäller speciellt där det står lador. Områden markerade med B på karta (bilaga 3) skall även hållas fria från buskvegetation. Utmed Norrån finns partier som eroderar kraftigt, videt som växer där binder jorden och därför bör inte någon röjning ske.

Röjning bör ske med motorröjsåg inte med slaghack. Denna metod minskar risken stubbskott och körspår. Röjning bör ske på försommaren även det för att minimera risken för stubbskott. Röjningsavfallet bör om möjligt samlas ihop och brännas långt ner på stranden vid lågvatten. Kommande högvatten tar då med sig brandresterna.

De lador som restaurerats under 1990-talet skall fortsätta att skötas och underhållas. I första hand prioriteras de lador som ligger på eller i anslutning till marker som sköts. Vattenståndet kan variera med flera meter och ibland är vattnet så högt att till och med lador som inte är tillräckligt förankrade flyter iväg. Det är därför viktigt att de lador som restaurerats även är tillräckligt förankrade. Lador som flyttats av vattnet skall om möjligt flyttas tillbaka till dess ursprungliga plats och därefter förankras.

På öppna ängsmarker domineras vegetationen av en nordlig variant av tuvtåteläng och högstarräng. Inslag av till exempel låsbräken, fjällarv, fjällögontröst, fjällgentiana,

2005-10-05

511-24103-03
NR 1 045

svartfryle, ängsskallra och fjällveronika förekommer sporadiskt. I högstarrvegetationen som domineras av norrlandsstarr återfinns även polarbräsma, kung Karls spira, kråklöver och kabbeleka. Den tidigare vanliga arten sjöfräken har minskat dramatiskt under de sista årtiondena och återfinns idag endast i ett fåtal glesa populationer tillsammans med norrlandsstarr.

Delområde 2

Huvuddelen av området utgörs av fjällbjörkskog. Högst upp på de små höjderna i södra delen av reservatet växer tall blandat med fjällbjörk. Inslaget av lågor och torrakor med tagellavar är markant. Tall är det enda barrträd som förekommer inom reservatet.

5.1.1 Bevarandemål

Bevarandemålen kan kompletteras och revideras efter inventering och baskartering för N2000. Utförligare beskrivningar av målen för området natur kommer att finnas i bevarandeplanen för N2000.

Delområde 1

- Den på kartan markerade ängsmarken A (11,4 ha) utgör en välhävdat slättermark.
- De på kartan markerade områdena B (3,5 ha) skall hållas fria från buskvegetation.
- Tidigare brukade marker och områden runt lador skall hållas fria från buskvegetation.
- Lador skall hållas i gott skick och underhållas med traditionella material och metoder.

Delområde 2

- Området ska lämnas för fri utveckling.

5.1.2 Utvecklingsmöjligheter

Om intresse finns att återigen börja bruka de idag övergivna slättermarkerna ska detta uppmuntras.

5.2 INFORMATION

Information till allmänheten finns vid Adolfström och vid Bäverholmen. Yraftdeltats naturreservat gränsar till stora delar mot naturreservatet Laisdalens fjällurskog, gränserna mellan de olika reservaten behöver inte märkas upp. Informationstavlor vid gränsen mellan de olika reservaten utmed Kungsleden vore dock lämpligt eftersom karaktären är så skiftande.

5.2.1 Kvalitetsmål

- Informationstavla skall finnas vid Adolfström och Bäverholmen samt vid reservatets två gränser utmed Kungsleden.
- Informationsskyltar skall innehålla både natur- och kulturinformation.
- Informationsskyltar skall vara i tydligt läsbart skick.
- Reservatets gränser skall vara tydligt markerade.
- Aktuell information om reservatet ska finnas på Länsstyrelsens hemsida.

5.3 LEDER

Från Adolfström utgår Kungsleden som leder in i reservatet se karta bilaga 4. Skötsel av Kungsleden styrs av skötselinriktningen för det statliga ledsystemet.

5.4 ANLÄGGNINGAR

Vid Bäverholmen finns ett värdshus, tre stycken övernattningsstugor, ett förråd/sophus, och två stycken dass. Längs stigen som löper fram till Bäverholmen finns två eldplatser. Vid en av eldplatserna finns också ett vindskydd och ett dass (se karta bilaga 4).

5.4.1 Kvalitetsmål

- Minst en rastplats med eldplats, vindskydd och dass skall finnas och vara i gott skick.

6 UPPFÖLJNING OCH DOKUMENTATION

Skötselansvarige ansvarar för kontinuerlig dokumentation av vilka åtgärder som genomförts samt var och när de genomförts.

Länsstyrelsen ansvarar för att skötselplanens bevarandemål och kvalitetsmål årligen följs upp tillsammans med skötselansvarig.

En skötselrapport skall skrivas årligen av skötselansvarige och lämnas till Länsstyrelsen.

Rapporten skall redovisa vilka skötselinsatser som gjorts, kostnader för dessa samt om behov av större reparationer finns. Rapporten skall även redovisa om några uppenbara förändringar i naturtillståndet upptäckts vid besöken i reservatet.

Akuta hot mot reservatets värden samt behov av akuta åtgärder meddelas till länsstyrelsen omgående.

Eventuella brott mot reservatsföreskrifter skall anmälas till länsstyrelsen omgående.

7 SAMMANFATTNING AV LÖPANDE SKÖTSELÅTGÄRDER

Vad	Ansvarig	När
Natur		
Ängar märkta A ska slå och slyröjas. Slaget hö eller sly ska tas bort. Slåtter ska utföras enligt de bestämmelser som gäller för miljöstödet för slåttermarker.	Skötselansvarig	Årligen
Ängar märkta B samt områden som tidigare slagits runt lador ska slyröjas. Röjt sly tas bort.	Skötselansvarig	Vart femte år
Kultur		
Slyröjning skall ske runt alla lador.	Skötselansvarig	Vart femte år
Lador ska underhållas med traditionella material och metoder. Om större underhåll behövs rapportera till Länsstyrelsen.	Skötselansvarig	Kontrollera årligen behovet av underhåll
Information		
Kontrollera att informations-skyltarna innehåller aktuell information och är läsbara. Vid behov skall sly som växer upp runt skylten röjas bort. Rapportera till länsstyrelsen om nya skyltar behövs.	Skötselansvarig	Årligen
Kontrollera att gränsmarkeringarna är tydliga. Rapportera till länsstyrelsen om åtgärder behövs.	Skötselansvarig	Vart tionde år
Aktuell information om reservatet ska finnas på Länsstyrelsens hemsida.	Länsstyrelsen	Vid behov
Leder		
Kontrollera stigens framkomlighet, markeringar och vägvisare. Åtgärda vid behov. Rapportera till länsstyrelsen om omfattande åtgärder behövs.	Skötselansvarig	Varje år
Anläggningar		
Kontroll och underhåll av samtliga anläggningar. Om större underhåll behövs rapportera till Länsstyrelsen.	Skötselansvarig	Årligen
Anläggningarna och området närmast omkring städas från skräp.	Skötselansvarig	Fortlöpande vid varje besök om så är nödvändigt.
Vedpåfyllning	Skötselansvarig	Årligen

8 LITTERATUR

Lundevaller, Lena. 1995. Odlingslandskapet i Yrafdelats naturreservat- en uppföljande inventering. Länsstyrelsen i Norrbottens län, Rapportserie nr 4/1995.

Naturinventering av Yrafdelats naturreservat. 1976. Statens Naturvårdsverk och Länsstyrelsen i Norrbottens län, Naturvårdsenheten.